

Jeszenszky Géza

Meghaladni a balsorsot

A balsors nemzete vagyunk, hisszük Kölcsey nyomán, és Trianon ezt nyomatékosan aláhúzta. Történelmünket tanulmányozva azonban már fiatalon rájöttem, hogy rossz döntéseink, Wesselényi szavával „balítéleteink” nagyban hozzájárultak vereségeinkhez és veszteségeinkhez. Sokat merengtem azon, hogyan és miért tévesztettünk utat és vesztítettük el gyönyörű országunk két harmadát, miért

lettünk szovjet gyarmat, és hogy mit lehet tenni a magyar nemzet sorsának jobbra fordításáért. Ez vitt engem a tanári, történészi pályára. A kommunizmusban felnöve és a nyugati demokráciák működését közelről látva lettem a tartósnak látszó kommunista rendszer határozott ellenfele, a rendszerváltás aktív előmozdítója. Ez vitt a politikába, így lettem a külügyekért felelős miniszter. Egész életemben egy jobb Magyarország és egy elégedettebb magyar nemzet célja vezérelt, ezért dolgoztam tanárként, könyvtárosként, miniszterként, országgyűlési képviselőként, diplomataként. Élettörténetemet, tapasztalataimat, gondolataimat már számos írásban megosztottam a hazai és a külföldi közönséggel, de még előttem álló feladat mindezt egy vagy több könyvben összegezni. Itt csak igen vázlatosan tudok minderről számot adni.

1941. november 10-én születtem, amikor Magyarország már háborúban állt, a rossz oldalon, de ezt és ennek a várható következményeit kevesen látták. Apám, a legnagyobb magyar pénzintézet, a Hitelbank cégvezetője, ezzel tisztában volt, bízott az angolok, a demokrácia győzelmében, és azt remélte, hogy a háború végén a trianoninál jobb békét kap hazája. Ő is elszakított területen, a Romániához került Nagyszentmiklóson született, felmenői evangélikus lelkészek, megyei hivatalnokok, katonák, földtelen Turóc megyei köznemesek voltak. 1947-ben a vízivárosi Pala utcában újra megindult angol iskolába íratott be, amit a következő évben az államosítás megszüntetett. Anyai nagyapám, Miskolczi-Simon János verselő, író ember, Nógrád vármegye főlevéltárnoka volt, amikor az első világháború egyik első csatájában, 34 évesen, Lemberg mellett halálos fejlövést kapott.

Hét éves voltam, amikor özvegye, az erdélyi Tekén szász anyától született zongoratanár, nagy tehetségű művész, nekem adta János nagyapám négy vastag kötetes Magyarország történetét, amit egy év alatt végigolvastam. Másik nagyapámtól, Jeszenszky Géza ügyvéd-újságírótól Jókai írásainak 100 kötetes díszkiadását örököltem, azokat is mind elolvastam.

Budán, a Krisztinavárosban, a Tabán mellett felnőve, barátaimmal az akkor még bombatölcsérekkel teli elvadult parkban indiánosdit játszva, a Gellérthegy sziklafalán mászkálva, a Vár romos pincéit kutatva, és rengeteget olvasva lettem a történelemnek, a szabad természetnek, a független gondolkodásnak és a sportoknak elkötelezett ember. Mi, az 1940-es évek elején születettek – a nagyszüleinket és szüleinket érő megpróbáltatásokhoz képest - szerencsés nemzedéknek mondhatjuk magunkat. Rákosi diktatúráját ugyan már megtapasztaltuk, de gyermekek számára a nélkülözés és a félelem légköre kevésbé nyomasztó és könnyebben elviselhető. Viszont kamaszok voltunk az 1956-os forradalom idején, s aligha van közöttünk olyan, akinek azok a napok nem vésődtek volna be kitűrülhetetlenül, fájdalmasan szép emlékként a tudatába.

A patinás Toldy Ferenc gimnáziumban érettségiztem 1959-ben. Osztályfőnököm és történelemtanárom Antall József, a rendszerváltozás miniszterelnöke volt. Az ő szelleme, tudása és politikai felfogása minden tanítványában mély nyomot hagyott. Egyetemre két éven át hiába jelentkeztem, mert az 1956-os forradalom első évfordulóján az áldozatokra emlékezve iskolatársaimmal együtt "némán tüntettem," azaz az iskolai szünetekben csöndben álltunk a folyosón, ezért Benke Valéria miniszter egész osztályomat eltiltotta a továbbtanulástól. Két éven át fizikai munkás voltam, közben olvastam, nyelveket tanultam. 1961-ben végül fölvettek az ELTÉ-re és 1966-ban kitüntetéses történelem - angol nyelv és irodalom szakos tanári diplomát szereztem. Két éven át iskolában tanítottam, majd az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa lettem, ahol remek légkört, kiváló, a kommunista rendszert utáló kollégákat találtam. 1973-ban a könyvtárosi diplomát is megszereztem. A 19. és a 20. század magyar és egyetemes történelmét kutattam, egyetemi doktori fokozatot szereztem, tanulmányokat írtam. Ennek köszönhettem, hogy 1976-ban megvalósult régi törekvésem, a nemzetközi kapcsolatok történetének tanára lettem a diplomatakat is képező Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen - anélkül, hogy beléptem volna az élet minden területét ellenőrző kommunista (Magyar Szocialista Munkás) pártba, vagy besúgó szerepet vállaltam volna, amikor „a szervek” megkönyékeztek. Az 1960-as évek közepétől, amikor a külföldi utazásokat a hatóságok engedélyezték, autóstoppal, vasúton és gyalogosan bejártam a szomszédos országokat, meg Angliát, Skóciát és Svájcot. Később, mint vizsgázott síoktató, diákjaimat és turistacsoportokat vittem a hazai és a külföldi hegyekbe.

Történetkutatóként a jelenhez vezető utat vizsgáltam, az 56-os forradalom leverésének okait szerettem volna megtalálni. Rájöttem, hogy ehhez visszafelé kell haladni: hogyan lettünk szovjet csatlós, mi vitte hazánkat az ezt előidéző II. világháborúba, és az utóbbi hogyan következett az elsőből és az azt lezáró békéből? Így találtam rá az engem máig tartóan foglalkoztató témára, külföldi megítélésünk alakulására. Kutattam, hogyan vált az 1848/49-ben az akkori művelt világ

csodálatát kiváltó magyarság már 1914 előtt egy belpolitikájáért széles körben bírált országgá, hogyan foszlott semmivé a magyar presztízs, lehetővé téve, hogy a háború végén a győztesek könnyű szívvel mondják ki fölötté az ítéletet: bűnös nemzet, földaraboltatik. Éppen e folyamat, a nemzetiségi kérdés és annak külföldi visszhangja tanulmányozása tett a dunai gondolat, a közép-európai népek sorsközössége meggyőződéses hívévé. Beláttam, hogy a balsorsot, Trianont, nemzetünk harmadának elvesztését, csak úgy lehet túlhaladni, ha a németek és az oroszok közé szorult kisebb közép-európai népek nem egymás ellen keresnek nagyhatalmi támogatókat, hanem összefogva igyekeznek visszanyerni önrendelkezésüket és függetlenségüket.

1984-ben Fulbright ösztöndíjat nyertem az Egyesült Államokba, s 1986 végéig a Kaliforniai Egyetemen, Santa Barbarában tanítottam Kelet- és Közép-Európa történetét. A világ legerősebb és legjobban működő demokráciájában élni és ott tanítani tovább tágította látókörömet. A marasztalás ellenére családommal együtt hazatértem, és bekapcsolódtam a formálódó ellenzéki mozgalmakba. A politikába nem az ambíció vitt be, nem Antall, akinek az unokahúgát még 1967-ben feleségül vettem, hanem az, hogy az 1980-as évek vége felé, egy kedvezővé váló nemzetközi helyzetben, sokan esélyt láttunk a rendszer lényegi megváltoztatására. Ott voltam 1987-ben Lakiteleken, majd a Magyar Demokrata Fórum alapító tagja lettem (1988), egy év múlva annak külügyi bizottságát vezettem. Az 1990-es szabad választások után az Antall-kormány külügyminiszterévé neveztek ki. Miniszterként célom – a kormányfőt segítve - a nemzeti érdeken alapuló magyar külpolitika kialakítása volt, tehát a Varsói Szerződés felszámolása, kapcsolódás a Nyugathoz, szoros politikai és gazdasági együttműködés a közép-európai országok között, a határainkon túli magyarok támogatása. A 1994-es választások után ellenzéki országgyűlési képviselő lettem. 1995 márciusában a Magyar Atlanti Tanács elnökévé választottak, s ebben a minőségemben erőteljesen kivettem a részemet a NATO-tagság ügyében kiírt népszavazási kampányban, attól a meggyőződéstől vezérelve, hogy a tagság nyújtja a legbiztosabb garanciát a történelmünkben ismert tragédiák, külső agressziók és ellenséges szövetségek ellen.

Politikusként, majd washingtoni nagykövetségként is történész maradtam, magam írtam beszédeimet, érvelésem mindig a történeti-politikai háttérre épült. Méretlenül bánt, hogy a rendszerváltozás után szomszédjaink – sem okos felismerésből, sem külső nyomás hatása alatt – nem vették át a nemzeti kisebbségekkel szembeni türelem és támogatás nyugat-európai modelljét, s ma is a legmerevebben elzárkóznak a kisebbségekben élő magyar közösségek jövőjét garantáló autonómia elfogadásától. Ezt az igényünket, követelésünket azonban nem adhatjuk fel, mert ez létkérdés. Ehhez érvekkel, jó bel- és külpolitikával, meg kell nyernünk Európa és Amerika támogatását. A mi két szép szemünkért ez ugyan nem fog egykönnyen megtörténni, de ha rájönnek, hogy a világ országainak nagy többsége többnyelvű és több nemzetiség alkotja, s hogy a béke alapfeltétele a különböző nyelvű, hagyományú és vallású közösségek harmonikus egymás mellett élése, akkor a magyar nemzet ügye rendeződhet, a balsorsot magunk mögé tudhatjuk.

Tilajcsik Roland munkája